None of the proposed bills includes land disputes in the list of disputes that can be resolved through mediation, but according to current land legislation, in particular the Land Code of Ukraine, there are cases when such a method of resolving land disputes has a right to exist, in particular in disputes land easements.

The requirement to go to court in case of non-fulfillment of obligations under the agreement as a result of mediation is controversial. This is contrary to the very nature of mediation, which should be carried out on the basis of voluntary participation in the mediation procedure, and the parties themselves should decide on options for resolving the dispute. This requirement is contrary to the nature of mediation.

We consider it necessary that these provisions on land mediation be taken into account in further work on possible draft laws on mediation.

Key words: land dispute mediation, mediation, mediator, principles of mediation, mediation procedure, mediation agreement, agreement on the results of mediation.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.64

УДК 349.6 (477)

А.С. ЄВСТІГНЄЄВ

*Андрій Сергійович Євстігнєєв, доктор юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

ORCID: 0000-0001-6994-1069

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В ЛІСАХ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Ліси як унікальні природні комплекси відіграють напроцуд важливу роль у забезпеченні права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Екологічна функція лісу – це надзвичайно важлива складова екосистеми. Ліс комплексно впливає на довкілля, стабілізуючи чимало показників, зокрема, регулює циркуляцію води та повітря, рівень опадів, виділення кисню, температуру повітря, глобальний та мікроклімат, зв'язує вуглекислоту, запобігає ерозії ґрунтів, захищає дороги, має шумоізоляційну дію, очищує повітря тощо. Завдяки лісу покращуються умови для сільськогосподарської діяльності та зберігається біорізноманіття¹.

При цьому в окремих випадках можна говорити про екологію лісу як спосіб підтримувати здоров'я та навіть лікуватися. Саме через це біля лісу чи навіть безпосередньо у ньому часто будують лікарні, оздоровчі заклади, рекреаційні комплекси тощо, адже лісова екосистема позитивно впливає на стан дихальних шляхів, нервову систему та здоров'я загалом². Враховуючи важливість екологічної функції лісів, напроцуд важливо забезпечити їх збереження та стале відтворення.

Однією з найбільших загроз для українських лісів останнім часом є масштабні пожежі, викликані як глобальними змінами клімату (внаслідок яких суттєво зневоднені природні екосистеми), так і «людським фактором» у формі умисних та необережних підпалів. У цьому контексті слід також враховувати наявність на території України значних площ радіоактивно забруднених лісів, що знаходяться у так званій зоні відчуження Чорнобильської АЕС та поблизу неї, пожежі в яких, окрім власне знищення лісової флори і фауни, небезпечні ще й поширенням радіації.

Враховуючи вищевказане, за умови належного забезпечення пожежної безпеки в лісах (наслідком чого є відсутність пожеж або оперативне їх припинення) забезпечуватиметься екологічна безпека, адже екологічний ризик пожежі (ймовірність заподіяння внаслідок їх виникнення шкоди здоров'ю або життю людей як внаслідок забруднення навколишнього середовища (передусім атмосферного повітря) шкідливими речовинами, так і через набуття довкіллям небезпечних для зазначених благ властивостей) існуватиме на прийнятному рівні. У свою чергу, названий екологічний ризик є одним із багатьох екологічних ризиків, які мають місце при здійсненні лісокористування. З таких позицій, на нашу думку, пожежну безпеку в лісах можна розглядати складовою екологічної безпеки, правове регулювання забезпечення якої викликає як теоретичний, так і практичний інтереси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід звернути увагу, що різні аспекти правового забезпечення екологічної безпеки досліджуються вченими – представниками вітчизняної науки екологічного права, серед яких В.І. Андрейцев, Г.В. Анісімова, Г.І. Балюк, Ю.Л. Власенко, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук, М.В. Краснова, Ю.А. Краснова, Н.Р. Малишева, Е.В. Позняк, О.В. Сушик, О.А. Шомпол, Ю.С. Шемшученко та ін.

Водночас спеціальні правові дослідження сучасного стану правового забезпечення пожежної безпеки в лісах як складової екологічної безпеки у науці екологічного права не здійснювались, що обумовлює актуальність проведеного в цій статті дослідження.

Метою статті є проведення аналізу правового забезпечення пожежної безпеки в лісах як складової екологічної безпеки та формулювання за наслідками такого аналізу окремих пропозицій щодо удосконалення вказаного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Загальна характеристика лісових пожеж в Україні навесні 2020 р. Весною 2020 р. на півночі України, у Житомирській та Київській областях, виникли масштабні лісові пожежі, що знищили тисячі гектарів лісових екосистем, включно із об'єктами флори та фауни. Зокрема, за офіційними даними станом на 9 квітня, силами Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) надавалась допомога підрозділам лісової охорони зони відчуження щодо гасіння окремих осередків пожеж із залученням техніки та авіації³.

Протягом наступного тижня масштаби і інтенсивність пожеж зростали, окрім зони відчуження значні площі лісів були охоплені вогнем на півночі Житомирщини. 17 квітня внаслідок лісових пожеж на півночі Житомирської області було знищено десятки людських домівок та охоплено вогнем близько 4 тисяч гектарів лісу. За повідомленням голови Житомирської обласної державної адміністрації В. Бунечка, внаслідок розповсюдження вогню серед лісових масивів знищено та пошкоджено 43 нежилых і 38 жилих будинків, найбільшої шкоди завдано селам Нижня Рудня, Острови, Магдин та Личмани, було евакуйовано близько 50 місцевих жителів, для ліквідації пожеж використовувалась авіація ДСНС – 3 літаки АН-32П та спеціальна військова техніка ЗСУ – «БАТ-2»⁴, яка, за повідомленням заступника міністра внутрішніх справ України А. Геращенка, була залучена внаслідок звернення керівника ДСНС до керівництва Генерального штабу Збройних Сил України, в тому числі для забезпечення проїзду пожежної техніки у лісових масивах⁵.

Приблизно в той же час вогонь у зоні відчуження наблизився до території сховища радіоактивних відходів «Підлісний», що знаходиться поруч із Чорнобильською АЕС⁶, що суттєво посилює рівень небезпеки пожежі.

Внаслідок масштабних пожеж істотно зріс рівень забруднення атмосферного повітря продуктами горіння, а станом на 16 та 17 квітня Київ за цим показником очолював рейтинг найбільш забруднених міст світу за версією авторитетного ресурсу IQ AIR. Зокрема, ввечері 16 квітня рівень забруднення становив «380» («дуже небезпечно»), тоді як у наступного у рейтингу міста (Ченду, КНР) цей показник становив був меншим більш, ніж удвічі – «176»⁷. Ввечері 17 квітня цей же показник у столиці України становив «324»⁸. Внаслідок зазначеного управління з питань цивільного захисту Київської міської державної адміністрації рекомендувало мешканцям та гостям столиці зачинити вікна у домівках і не виходити на вулицю⁹ через небезпеку завдання шкоди здоров'ю.

За повідомленнями міністра внутрішніх справ України А. Авакова, рятувальники «були зайняті» гасінням тліючих торфовищ у зоні відчуження також наприкінці квітня, хоча джерела вогню вже були ліквідовані¹⁰.

Характеристика нормативно-правового забезпечення пожежної безпеки в лісах. Основним нормативно-правовим актом у відповідній сфері законодавчого рівня є Кодекс цивільного захисту України¹¹ (далі – КЦЗ України), глава 13 якого безпосередньо стосується основних правових засад забезпечення пожежної безпеки.

Частиною 1 ст. 58 КЦЗ України передбачено створення пожежної охорони з метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на підприємствах, установах, організаціях і в населених пунктах. При цьому, відповідно до ст. 59 КЦЗ України, зазначена охорона поділяється на державну, відомчу, місцеву та добровільну.

Крім того, ст. 33 КЦЗ України визначено, що при виникненні загрози масових лісових і торф'яних пожеж має проводитись обов'язкова евакуація населення, порядок організації і здійснення якої на підзаконному рівні регламентовано Порядком проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841¹². Фактично, це чи не єдине положення КЦЗ України, в якому безпосередньо згадуються лісові пожежі, жодних конкретних особливостей запобігання і реагування на них цей законодавчий акт не містить.

Важливо зазначити, що, як свідчить практика останніх років, основну участь у гасінні лісових пожеж беруть відповідні підрозділи державної пожежної охорони, що створені і функціонують в структурі Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), а також підрозділи відомчої пожежної охорони. Перелік суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 р. № 397¹³, серед яких вказано підприємства, установи, організації, віднесені до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України (далі – Держлісагентство).

Достатньо деталізовано питання забезпечення пожежної безпеки в лісах унормоване на рівні Правил пожежної безпеки в лісах України, затверджених наказом Держкомлісгоспу України від 27 грудня 2004 р. № 278¹⁴ (далі – Правила).

Зокрема, п.п. 2.2. і 2.3. Правил передбачено, для координації та вдосконалення роботи, пов'язаної із забезпеченням пожежної безпеки у лісовому фонді, контролю за її проведенням, у Держкомлісгоспі України створюється служба пожежної безпеки, при цьому зазначене забезпечення в межах лісового фонду є складовою частиною службових обов'язків посадових осіб лісокористувачів всіх рівнів.

Відповідно до п. 2.5. Правил у кожному лісгосподарському підприємстві розпорядженням керівника повинні бути визначені:

- порядок проходження посадовими особами навчання і перевірки знань з питань пожежної безпеки в лісі, проведення з працівниками інструктажів та занять з виявлення і ліквідації лісових пожеж, а також відповідальні за їх проведення;

- дії посадових осіб лісової охорони, пожежних команд лісових пожежних станцій (далі – ЛПС), чергових з охорони лісу від пожеж, спостерігачів-пожежників (сезонних), резервних пожежних команд з робітників і службовців лісгосподарського підприємства, резервних пожежних команд підприємств, установ і організацій, що розташовані, мають об'єкти або проводять роботи в лісі, служби зв'язку у разі виявлення і розповсюдження лісової пожежі, а також переходу її в стан із непередбаченими наслідками;

- порядок скликання членів добровільної пожежної дружини та відповідальних посадових осіб у разі виникнення лісових пожеж, виклику вночі, у вихідні і святкові дні; працівники лісгосподарського підприємства

ємства мають бути ознайомлені з цими вимогами на інструктажах, під час проходження пожежно-технічного мінімуму.

У силу положень п. 5.1.2. Правил управління силами і засобами пожежогасіння виконує керівник гасіння лісової пожежі, яким є старша посадова особа лісової охорони (майстер лісу, начальник ЛПС тощо), яка першою прибула на гасіння пожежі, а при участі в гасінні представників декількох лісництв – старша посадова особа лісгосподарського підприємства.

Важливо зазначити, що в Правилах відсутні положення, які б стосувались взаємодії в процесі попередження та гасіння лісових пожеж пожежних підрозділів зі сфери управління Держлісагентства та відповідних підрозділів ДСНС. Основна роль у вказаному попередженні та гасінні відведена ЛПС, положення про які затверджено наказом Державного комітету лісового господарства України від 28 грудня 2005 р. № 526¹⁵ (далі – Положення про ЛПС).

Пунктом 1.2. Положення про ЛПС передбачено, що вони створюються з метою запобігання, виявлення та гасіння лісових пожеж, здійснення контролю за додержанням Правил, проведення роз'яснювальної роботи серед населення тощо, тобто ЛПС уповноважені виконувати також і превентивно-роз'яснювальну діяльність, що суттєво підсилює їх значення у питаннях попередження лісових пожеж. Пунктами 1.3., 1.4. вказаного в попередньому реченні положення встановлено, що створення ЛПС та організація їх діяльності покладаються на постійних лісокористувачів, а для комплектування команд ЛПС зазначеними лісокористувачами створюються добровільні пожежні дружини. Залежно від класу природної пожежної небезпеки лісових масивів, лісорослинної зони, структури лісового фонду (типологічної, вікової тощо) і забезпеченості шляхами створюються ЛПС двох типів:

– першого типу (ЛПС-1) – на базі лісництв з метою забезпечення оперативного виявлення і ліквідації лісових пожеж у зоні діяльності (обслуговування) на початковій стадії та гасіння спільно із ЛПС другого типу великих лісових пожеж;

– другого типу (ЛПС-2) – переважно на центральних садибах постійних лісокористувачів, з більшою кількістю сил і засобів пожежогасіння для забезпечення швидкої ліквідації лісових пожеж у зоні діяльності (обслуговування) та великих лісових пожеж поза її межами; надання допомоги, у разі потреби, іншим лісокористувачам (п. 3.3. Положення про ЛПС).

У п. 6.1. Положення про ЛПС визначено рекомендований перелік їх оснащення, який видається очевидно недостатнім. Зокрема, для ЛПС-1 рекомендується мати в наявності один пожежний автомобіль (або цистерну, пожежний всюдихід чи лісовий пожежний агрегат), а для ЛПС-2 усього лише дві одиниці такої техніки – найбільш ефективного з-поміж інших, вказаних у такому переліку, засобів пожежогасіння. Крім того, у зазначеному переліку відсутні сучасні пристрої моніторингу та розвідки лісових пожеж, як-от безпілотні літаючі апарати.

Отже, чинне законодавство детально регламентує діяльність відомчої пожежної охорони сфери управління центрального органу виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, тоді як діяльності підрозділів пожежної охорони ДСНС приділено замало уваги. Така ситуація має місце не зважаючи на те, що навіть за нормативними приписами вказані відомчі підрозділи матеріально-технічно та організаційно (в тому числі – кількісно) суттєво поступаються зазначеним підрозділам системи ДСНС.

Недостатність забезпечення передусім підрозділів відповідної відомчої пожежної охорони, а також низький рівень організації взаємодії їх та підрозділів державної пожежної охорони ДСНС називаються в якості причин тривалого та недостатнього ефективного гасіння лісових пожеж на півночі України навесні 2020 р.¹⁶

Висновки. За наслідками аналізу нормативно-правових актів та основних проблем, що виникли при гасінні пожеж у Київській та Житомирській областях навесні 2020 р., вважаємо доцільним виділити такі основні недоліки нормативно-правового регулювання забезпечення пожежної безпеки в лісах України та шляхи їх усунення:

– відсутність чітких положень щодо координації і субординації пожежних підрозділів різної відомчої належності при ліквідації лісових пожеж. У зв'язку із чим бажано детально регламентувати порядок взаємодії зазначених підрозділів сфери управління ДСНС та Держлісагентства. Доцільно також запровадити норми щодо субординації між такими підрозділами на час гасіння лісових пожеж, надавши управлінські повноваження більш професійно підготованим особам (ймовірно, такими особами є посадові особи пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС);

– відсутність чітких положень щодо координації пожежних підрозділів та інших центральних органів виконавчої влади в частині залучення їх техніки для ліквідації лісових пожеж. Так, доцільно нормативно встановити обов'язок, зокрема, відповідних органів управління Збройних Сил України негайно надавати для гасіння лісових пожеж відповідну спеціальну техніку з підготованими екіпажами, забезпечувати доставку її до місця гасіння із підпорядкуванням органу (посадовій особі), що керує таким гасінням, на час участі у такому гасінні. Досвід пожеж в українських лісах навесні 2020 р. довів важливість оперативного вирішення питання щодо залучення важкої військової інженерної техніки для відповідних потреб¹⁷.

¹ Основні функції лісу та їхній вплив на життя людей. URL: <https://druzilis.lviv.ua/a/f9af07140678/osnovni-funktsiyi-lisu-ta-yikhniy-vplyv-na-zhyttja-ljudej>

² Там само.

³ Відбувся онлайн-брифінг представників ДСНС та МВС щодо ситуації із пожежами у природних екосистемах країни (ВІДЕО). URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Ostanni-novini/107097.html>

⁴ Лісові пожежі у Житомирській області знищили і пошкодили 81 будівлю, майже половина – жилі хати. URL: https://www.zhitomir.info/news_191553.html

⁵ Голова ДСНС попросив Генштаб ЗСУ задіяти важку військову інженерну техніку для допомоги в гасінні лісових пожеж на Житомирщині – Геращенко. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/655782.html>

⁶ Лісові пожежі в чорнобильській зоні: вогонь наблизився до сховища радіаційних відходів: URL: <https://tsn.ua/ukrayina/lisovi-pozhezhi-v-chornobilskiy-zoni-vogon-nabliziv-sya-do-shovischa-radiatsiynih-vidhodiv-1527264.html>

⁷ Київ очолив світовий рейтинг міст з найбільшим забрудненням атмосфери. URL: <https://glavcom.ua/news/kijiv-ocholiv-svitoviy-reyting-mist-z-naybilshim-zabrudnenniam-atmosferi-673902.html>

⁸ Київ знову очолив антирейтинг міст світу із найбільш забрудненим повітрям. URL: https://zik.ua/news/ludyna/kyiv_znovu_ocholiv_antyreitinh_mist_svitu_iz_naybilsh_zabrudnenym_povitriam_965912

⁹ У Києві у повітрі зафіксовані продукти горіння – фахівці просять зачинити вікна та не виходити на вулицю. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_kiyevi_u_povitri_zafiksovani_produkty_gorinnya_fakhivtsi_prosyat_zachiniti_vikna_ta_ne_vikhoditi_na_vulitsyu/

¹⁰ У Чорнобильській зоні ліквідували всі джерела вогню – Аваков. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/04/26/novyna/suspilstvo/chornobylskij-zoni-likviduvaly-vsi-dzherela-vohnyu-avakov>

¹¹ Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n862>

¹² Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF>

¹³ Про затвердження переліку суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона : постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 р. № 397. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2013-%D0%BF#n9>

¹⁴ Про затвердження Правил пожежної безпеки в лісах України : наказ Держкомлісгоспу України від 27 грудня 2004 р. № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-05>

¹⁵ Про затвердження Положення про лісові пожежні станції : наказ Державного комітету лісового господарства України від 28 грудня 2005 р. № 526. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-06>

¹⁶ «Іздили лісом і не знали, де ми». Пожежники розповідають, як гасили Чорнобиль. URL: https://ukr.lb.ua/society/2020/04/26/456202_izdili_lisom_i_znali_de_mi.html

¹⁷ Ліквідувати пожежі буде важка техніка ЗСУ. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4219031-likvidovuvaty-pozhezhi-bude-vazhka-tehnika-zsu>

Резюме

Євстигнєв А.С. Правове забезпечення пожежної безпеки в лісах України як складової екологічної безпеки.

У статті проведено аналіз окремих аспектів правового забезпечення пожежної безпеки в лісах України як складової екологічної безпеки на прикладі лісових пожеж в Житомирській та Київській областях навесні 2020 р., проаналізовано законодавче регулювання субординації і координації підрозділів державної та відомчої пожежної охорони щодо попередження та ліквідації лісових пожеж, виявлено окремі недоліки правового регулювання у відповідній сфері. Зроблено висновок, що для посилення ефективності протидії лісовим пожежам необхідно удосконалити окремі нормативно-правові приписи щодо взаємодії пожежних підрозділів різного відомчого підпорядкування, посилення їх технічного забезпечення для своєчасного виявлення пожеж та їх швидкого гасіння.

Ключові слова: пожежна безпека, екологічна безпека, лісові пожежі, відомча пожежна охорона, державна пожежна охорона, Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Резюме

Євстигнєв А.С. Правовое обеспечение пожарной безопасности в лесах Украины как составляющей экологической безопасности.

В статье проведен анализ отдельных аспектов правового обеспечения пожарной безопасности в лесах Украины как составляющей экологической безопасности на примере лесных пожаров в Житомирской и Киевской областях весной 2020 г., проанализировано законодательное регулирование субординации и координации подразделений государственной и ведомственной пожарной охраны по предупреждению и ликвидации лесных пожаров, выявлены отдельные недостатки правового регулирования в соответствующей сфере. Сделан вывод, что для усиления эффективности противодействия лесным пожарам необходимо усовершенствовать отдельные нормативно-правовые предписания по взаимодействию пожарных подразделений различного ведомственного подчинения, усиление их технического обеспечения для своевременного обнаружения пожаров и их быстрого тушения.

Ключевые слова: пожарная безопасность, экологическая безопасность, лесные пожары, ведомственная пожарная охрана, государственная пожарная охрана, Государственная служба Украины по чрезвычайным ситуациям.

Summary

Andrii Yevstihnieiev. Judicial protection of several legitimate environmental interests as a way to prevent violations of environmental security.

The article analyzes some aspects of the legal provision of fire safety in the forests of Ukraine as a component of environmental safety on the example of forest fires in Zhytomyr and Kyiv regions in the spring of 2020, the legislative regulation of subordination and coordination of state and departmental fire protection units on prevention and elimination of forest fires is analyzed, identified some shortcomings of legal regulation in the relevant field. It is concluded that in order to increase the effectiveness of forest fire fighting, it is necessary to improve certain regulations on the interaction of fire departments of different authorities, strengthening their technical support for timely detection of fires and their rapid extinguishing. It is emphasized that Forests play a surprisingly important role in ensuring the human right to a safe environment for life and health. It is noted that provided that if fire safety in forests is properly ensured (resulting in the absence of fires or their prompt cessation) will ensure environmental safety, because the environmental risk of fire (probability of causing damage to human health or life as a result of harm to human health and life due to environmental pollution (especially atmospheric air).

It is concluded that current legislation regulates in detail the activities of the departmental fire protection of the State Forest Agency in the field of prevention and elimination of forest fires, while to the activities of fire departments of the SES of Ukraine are given less attention.

According to the results of the analysis of regulations and the main problems that arose during firefighting in Kyiv and Zhytomyr regions in the spring of 2020, we consider it expedient to highlight the following main shortcomings of regulatory and legal regulation of fire safety in the forests of Ukraine:

- lack of clear provisions on coordination and subordination of fire brigades of different authorities in the elimination of forest fires;
- lack of clear provisions on the coordination of fire brigades and other state authorities in terms of involving their equipment for forest fires.

Key words: fire safety, ecological safety, forest fires, departmental fire protection, state fire protection, the State Emergency Service of Ukraine.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.65

УДк 349.412.22

С.В. ГРИНЬКО

*Сергій Валерійович Гринько, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського університету права НАН України**

ORCID: 0000-0002-4919-1229

ЮРИДИКО-ФАКТИЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ В ПОРЯДКУ ВІДВЕДЕННЯ ЯК ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження системи відповідних юридичних складів як одного з елементів безоплатної приватизації (в порядку відведення) як підстави виникнення відносин права власності на земельні ділянки в умовах, коли багато громадян України в силу різних причин (серед яких є не тільки порушення чинного законодавства з боку відповідних суб'єктів, а й незнання своїх прав) не змогли приватизувати земельні ділянки в межах норм безоплатної приватизації, передбачених ст. 121 Земельного кодексу України, а також в умовах суспільного резонансу, викликаного останніми земельно-реформаційними заходами щодо обігу земель сільськогосподарського призначення, не викликає сумніву.

Обізнаність у практичних та теоретичних аспектах так званої «повної» процедури безоплатної приватизації земельних ділянок, або приватизації земельних ділянок у порядку відведення, чітке розуміння системи юридичних фактів та юридичних складів, наявних та задіяних у процесі зазначеної приватизації, так само як і пропозиції до чинного законодавства у цій частині, на нашу думку, можуть дієво сприяти реалізації прав суб'єктів земельно-приватизаційних правовідносин.

Проблематика юридико-фактичного складу приватизації земельних ділянок у порядку відведення набуває особливого значення в умовах, коли більшість населення України не скористалося своїм правом на безоплатну приватизацію земельних ділянок. Так, згідно з інформаційними повідомленнями порталу аграрних новин «Аграрна правда» від 10 вересня 2019 р.: «Правом безоплатної приватизації скористалися 17 млн осіб. Щодо площ безоплатно приватизованих земель, Держгеокадастр надав дані лише з 1 січня 2013 до 1 липня 2019 – за цей період територіальними органами Держгеокадастру, «передано у власність 392,6 тис. ділянок загальною площею 597,8 тис. га»¹. Разом із тим науці земельного права відома інформація про відповідні кількісні показники приватизації й за попередні роки, а також про нерівномірну за параметром безоплатної приватизації земельних ділянок стратифікацію регіонів України, що відбувалася раніше².

Більше того, як серед наукових, так і серед владних думок лунають і ті, згідно з якими фактично замість вдосконалення механізму реалізації приватизації земельних ділянок необхідне завершення процесів безоплатної приватизації земель громадянами³. Існують також позиції, що пов'язують фактичну неможливість одержання громадянами України земельних ділянок у порядку приватизації з відсутністю таких ділянок та неналежним забезпеченням принципу гласності в діяльності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, прямо називаючи земельно-реформаційні заходи, що мали місце на теренах України з 1990 р. стратегічним планом витіснення українців з їх споконвічних земель⁴. У зазначених умовах необхідність дослідження юридико-фактичного елементу приватизації земельних ділянок як підстави виникнення земельних правовідносин є надзвичайно актуальною та навіть здатна вивести вдало проведене теоретичне дослідження у розряд прикладних.

Відтак **метою написання статті** є запропонувати результат теоретичного дослідження із виявлення та аналізу відповідних юридичних фактів та юридичних складів як однієї зі складових такої підстави виникнення відносин права власності на землю як безоплатна приватизація громадянами України земельних ділянок у порядку відведення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правові аспекти безоплатної приватизації земель були предметом дослідження багатьох вчених, зокрема, таких як: В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, Ю.Л. Власенко,

© С.В. Гринько, 2020

* *Sergiy Grynko, Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*